

הוא טרף את מיסמכי החביעה כמו חבילת קלפים, הבקיע פרצות בחומת ההוכחות - אך לפני השתתף = וערב

חשב על האחריות המיטלטלת. הוא חשב קודם כל על האחריות המוסרית — אם אפשר להשתמש במונח זה לגבי איש כמו אייכמן. הוא חשב על מקומו בהיסטוריה, על הצורה בה ייראו הדברים בעיני הדורות הבאים. בעיניהם לא רצה להיראות כמשמיד היהודים, כאיש האחראי על רצח המיליונים, אלא רק כקצין טוב ונאמן, שהלך אחרי מנהיגיו. עמדה זו, כשלעצמה, אומרת דרשני. איש כמו היטלר, מנהיג קנאי בעל שגשגות גדולות,

מאת אורי אבנרי

לא התכחש לאחריותו להשמדת היהודים. להיפך, עוד ביומו האחרון, דקות מעטות לפני שירה את הכדור בראשו, חזר על האשמותיו האוויליות נגד היהדות הבינלאומית והתפאר במלחמתו בה. אייכמן אינו איש כזה. הוא היה ונשאר ביוקר אט קטן, פקיד השועבר במקרה למחלקת הרצח. אין לו האומץ לקבל על עצמו, בעיני ההיסטוריה, את האחריות הנוראה לגדול הפשעים בתולדות העולם.

מדוע? האם יכול להיות מצפון לאדם כמו אייכמן, אחרי כל אשה עשה? בודאי אין לאייכמן מצפון במובן הרגיל של המילה — וזאת מוכיחים דבריו ועמדתו הן לפני חטיפתו, כשהכתיב את דבריו לעתונאי וילם זאסן, והן מאו הגיעו ארצה. אין לגלות בהם אף זכר של חרטה של ממש.

אך לכל אדם יש הצורך להצדיק את עצמו בפני עצמו. בבית הוריו הדתיים, בבית הספר הקאטולי, בימי ילדותו ונעוריו, ספג בהכרה ושלא בהכרה את המושגים הרגילים של טוב ורע, של חטא ופשע, של שוד ורצח. מושגים אלה נשאר קיימים אישם בתודעתו. כל עוד קיים הרייך השלישי, כל עוד נמשך שיכון הנצחון והמעשה, יכול היה להתעלם מקולות אלה. הרייך היה בלתי-מוסרי במהותו, שולל-מוסר ולועגלמוסר. הפילוסופיה הרששה שלו קבעה כי המוסר הוא המצאה שטנית, יהודית-נוצרית, שבאה לסרס את רוח האדונים של הגזע העליון. כי גזע האדונים הוא, כדברי ניטשה, "מעבר לטוב ולרע".

אך הרייך התמוטט, ואייכמן נשאר לבדו עם זכר השמדתם של ששה מיליון. הוא נאלץ לחיות עם זכרון זה, ולהסתדר עמו. הוא השתדל ליצור לעצמו תמונה מסוימת, שאיפשרה לו לעכל את מה שהיה. הרבה זמן לפני שהכין את הגנתו למען השופטים הישראליים, הכין את הגנתו בפני עצמו.

מכאן העובדה שלרוב טענותיו בפני הפקד אבנר לס, וגם לחלק ניכר מן הדברים שהעיד בשבועיים האחרונים, אין כל ערך מבחינה מיטלטלת. אם בכלל, הרי יש להם ערך לגבי ההערכה המוסרית.

"ברור שצפוי לי עונש מוות..."

ה הגנה של אייכמן היא כלהלן: רציתי לעזור ליהודים כל עוד יכולתי. לאחר מכן עסקתי בשילוח היהודים למזרח, בהתאם לפקודות שקיבלתי. אבל אני עצמי לא עסקתי בהמתה. אני אשם בסיוע לרצח — אבל לא רצחתי.

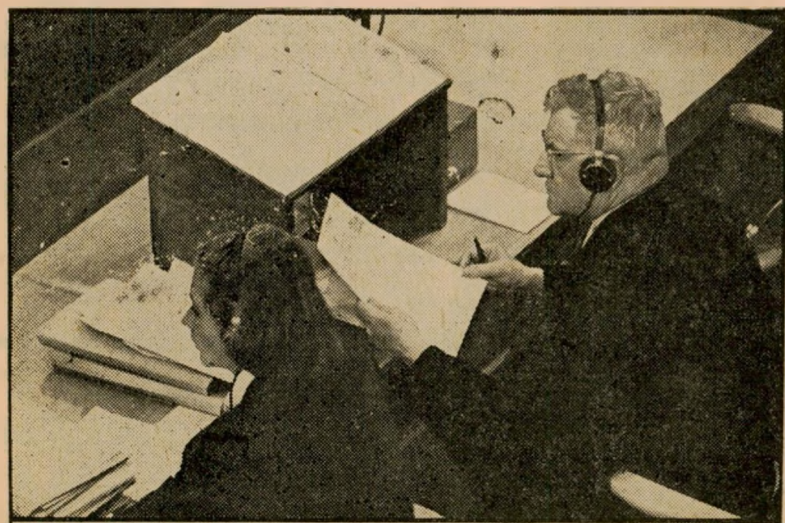
מבחינת החוק אין הבדל בין סיוע לרצח לבין רצח. ההבדל — אם בכלל ישנו כזה — הוא מוסרי. הבדל זה הפך לעיקר הגנתו-העצמית של אייכמן, והוא חוזר ונישנה פעמים רבות בששת כרכי עדותו בפני הפקד לס, שלא הוקראו בבית-המשפט.

עמוד 196: "אני אשם בהרבה דברים. אני יודע זאת, אדוני הפקד. אבל לא היה לי שום קשר עם המתה היהודים. מעולם לא הרגתי יהודי, מעולם לא הרגתי גם לא-יהודי — בכלל לא הרגתי אף פעם בן-אדם. גם אף פעם לא נתתי פקודה להריגת יהודי, גם לא פקודה להריגת לא-יהודי, גם זה לא. אף אחד לא יכול להביא מיסמך כזה, כי לא עשיתי."

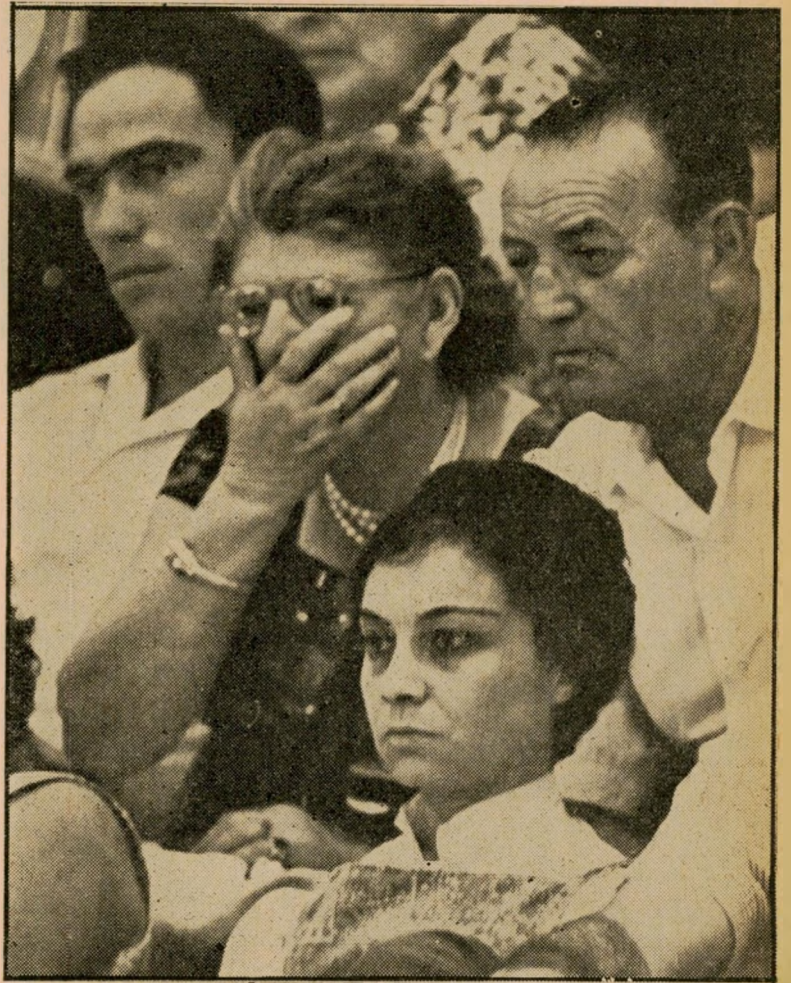
"אני אשם. אולי זה נותן לי שקט פנימי מסוים, אולי, אינני יודע. אני אשם, את זאת אני יודע. אני אשם בגלל זה שאני עורתי לשילוח. אני יודע זאת, ואני מוכן לשאת בעונש על כך, זה מהחב בשבילי — איך להגיד — תירוץ פנימי זה לא המילה — אבל גלולת ארבעה פנימית. אמרתי לעצמי: טוב, אז המונים עצומים נשלחים למיבצע-עבודה למזרח. ואני לא טיפלתי בעצמי בביצוע המפורט של השילוח, אלא רק לביצוע הפקודות שבאו מלמעלה, לביצוע השילוח, לאספקת כלי-ההובלה ולקביעת היעד."

בפסקה זו, מלפני שנה, כבר כליל כל קו העדות של השבועיים האחרונים. בעמוד 367, כאשר נשאר עליידי לס אם ידע כי "טיפול מיוחד" פירושו המתה: "כל אחד ידע את זה, כן, אדוני הפקד. אבל אחרי שנקבע שהיהודים נשלחים לטיפול מיוחד, הרי רק במקום היעד, במחנה-הריכוז, החליטו מי כשר לעבודה ומי לא."

בעמוד 388, בהכתיבו בחימה שפוכה את טענתו של רודולף הוט, מפקד אושוויץ, כאילו פקד אייכמן על הוצאת שיני-הזהב של היהודים ועל גזיזת השערות של היהודיות: "הרי אני כבר אמרתי מספיק, וברור לי כי לא צפוי לי שום דבר מלבד עונש-מוות. אבל לדבר אחד נא להביק, אדוני הפקד — אני לא יכול לקבל על עצמי דברים שלא עשיתי, גם בלי זה הרי זה כבר מספיק, והייתי מודה בזה בלי שום היסוס, כי עד כמה שאני מבין זה כבר לא יכול לשנות בלאו הכי לגבי מידת העונש."

סרבציוס ומזכירתו, ליזה גרודה, מקשיבים לתשובות אייכמן

סולד ומהופנט נועץ הקהל את עיניו באייכמן המעיד בתאו

א אדוקה אייכמן חזר וישב על כסאו והרכין את ראשו ברוגז. לרגע דמה לילד זועף, אשר המורה נוף בו. בניגוד לרובו, לא אמר אפילו "ואחלו" ("כן").

הדבר שהרגיו אותו בא מפי אב בית-הדין: "אני רוצה לומר לך עוד פעם, כנראה שלא קלטת את הערתי לפני יומיים. פה המדובר איננו הסברים כלליים לכל מיסמך. אפשר לספר הרבה מאד. המטרה היא מתן תשובות על השאלות. עד כמה שאני זוכר, לא נתבקשת להרצות על מיסמך זה. אני מבקש שתזכור את זה בכל תשובותיך."

אייכמן בלע את כעסו, כחייל טוב שהתרגל בשנות-שרות ארוכות להשלים עם מצבי הרוח של מפקדים קצרי-סבלנות. דאגונו חלף במהרה. לולא ידע כי הוא לוחם על חייו, עם סיכויים קלושים ביותר של הצלחה, יתכן כי היה מאושר. כי הגה ישב, יום אחרי יום, על המיטמכים שהיו פעם כל חייו. בעולם המיטמכים הנאציים, לא היה לו מתחרה. שופטים, תובעים וסניגור — איש מהם לא היה מסוגל להתחרות בו בשטח זה.

לעתים דמה לאשף ממש. הוא לקח צורה של ארבעה מיטמכים, שהעירו על אשמתו בפרשה מסוימת, טרף אותו כחבילת קלפים, סידר את המיטמכים בסדר אחר — והנה נחקבלה משמעות לגמרי אחרת. פעם אחרת, כשנשאל על מיסמך שהוכיח כי הסכים לגירוש ילדים יהודיים מצרפת לאושוויץ, הוציא מאמחת התביעה מיסמך שני, באותו עניין, הצביע על פער של 11 ימים בין שני המיטמכים וקבע כי הדבר מוכיח שהעניין הגיע להימלר עצמו. ראשית-יבות בפניה של מיסמך, חתימה מחוקה, סימן של תיוק, סדר של תאריכים — כל אלה הפכו בידיו לפרטים רבי-חשיבות, כדי להוכיח את טענותיו.

העדות נמשכה ונמשכה. סבלנותו של אב בית-הדין השתקפה מיום ליום, וסימנים ברורים של אירצון החלו ניכרים על פניו ובהערותיו. אך הוגג אייכמן-סרבציוס לא נחפז. ביסודיות פרוסית הוסיפו שני גרמנים-דרומיים אלה להאיר מיסמך אחרי מיסמך. המשקפים הישראליים לא תפסו, ברובם, את חשיבותה של מלאכה זו. הם ראו רק את נסיונותיו השקופים של אייכמן להטיל את האחריות על זולתו, הן כלפי מעלה והן כלפי מטה, ולעגו להם בכל פה. תוך כדי כך לא שמו לב לכך כי אייכמן הצליח להרוס בהתמדה את תמונת התביעה, שצירה אותו כשטן כלי-כוח שניצח לבדו על השמדת היהודים. בהתחלתה של כימעט כל ישיבה הגיש אייכמן תרשים נוסף של שרשרות-הפקודות ונתניהו הנהלה של מיבצע השמדת-היהודים. המעגל הלך והתרחב. בתרשים הגדול ביותר הופיעו כימעט כל המיניסטרוניגים של הרייך השלישי ומפקדות החורמאכט, עם שמותיהם של עשרות פקידים וקצינים — מאדולף היטלר (בפינה השמאלית העליונה) ועד האנס גלובקה (באמצע, למטה). בעדותו הוכיח בצורה משכנעת, על סמך המיטמכים, כי לכל אלה היה חלק פעיל בהשמדה — לא רק כמבצעים, אלא גם כיוזמים.

מצפוננו של המושמיר

ה רצה אייכמן להשיג בהגנה זו? לקראת מה הוא חתרת? עד כה נראה אייכמן כהר בנוף הזועתי של ההשמדה. כל שאר הגורמים בשטח נראו כגבעות קטנות. מטרתו היא לשנות את התמונה הטופוגראפית הזאת של הגיהנום: להוריד את ממדיו של עצמו, עליידי הגבהת כל שאר הגורמים.

השאלה היתה: במה עזרו הדבר לאייכמן? במישט הירושלמי אין דוגם אותו תוך השואה לשאר המשמידים. אחריותו המיטלטלת אינה פוחתת כאשר הוא מוכיח כי אחריות דומה — או גדולה יותר — רובצת על שרי-החוק, או על שרי-הפנים ופקידיו. אולם כאשר הכין אייכמן הגנה זו, במשך 15 שנות נדודיו באירופה ובארגנטינה, לא